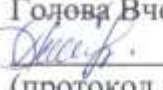

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ КОЛЕДЖ»

УХВАЛЕНО
на засіданні Вченої ради
ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»
Голова Вченої ради
 Т.О. Губанова
(протокол від 22.08.2018р. № 1)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор
ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»

 Т.О. Губанова
(наказ від 22.08.2018 р. № 24-н)

ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ

СИЛЛАБУС

освітньо-професійна програма	072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-кваліфікаційний рівень	молодший спеціаліст
форма навчання	денна

Розробник: викладач кафедри гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки
Кравченко К.Г.

ЗМІСТ

1. Основні характеристики навчальної дисципліни.....	3
2. Вступ.....	4
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Тематика та план лекційних, семінарських занять.....	9
5. Завдання для контрольних модульних робіт, самостійних робіт.....	15
6. Система поточного і підсумкового контролю.....	19
7. Питання до заліку.....	21
8. Список рекомендованих джерел.....	24

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань – **07 Управління та адміністрування**

Спеціальність – **072 Фінанси, банківська справа та страхування**

Освітній ступінь – **молодший спеціаліст**

Курс – **III**

Кількість кредитів та годин – **3 кредитів /90 годин**

Характеристика дисципліни – **спецкурс**

Семестр – **7**

Лекцій – **28 годин**

Семінарів – **14 годин**

Консультації – **3 години**

Самостійної роботи – **45 години**

Вид контролю – **залік у 6 семестрі**

ВСТУП

Психологія масової поведінки – спецкурс у межах соціальної психології, присвячений висвітленню психологічних закономірностей та особливостей взаємодії людей у великих соціальних групах. У ньому представлена низка напрямів: 1) психологічні особливості масової стихійної активності громадян; 2) психологічна характеристика основних різновидів натовпу; 3) психологія маніпуляцій масовою свідомістю.

Формування готовності майбутніх психологів до діяльності в умовах великих соціальних груп загалом і натовпу, зокрема, є важливою складовою загальної фахової підготовки психолога та, особливо, тих спеціалістів, які працюють у сфері правоохоронної діяльності.

Метою навчальної дисципліни є: оволодіння системою загальнотеоретичних та практично-орієнтованих знань, вмінь і навичок стосовно психологічного опосередкування поведінки людей у великих соціальних групах; гармонізація, синтез знань про психологію великих соціальних груп зі знаннями у сфері протидії злочинності та правопорушенням; формування наукового світогляду щодо психологічних чинників протиправної поведінки людини в натовпі; вмінь зважено та відповідально підходити до вибору заходів профілактики суспільно небезпечних діянь у натовпі.

В результаті вивчення спецкурсу здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- зміст основних понять курсу;
- основні різновиди масової стихійної поведінки та причини їх виникнення;
- чинники, що детермінують виникнення масової стихійної поведінки.;
- психологічні особливості основних різновидів натовпу;
- завдання та основні напрями психологічної підготовки правоохоронців до охорони громадського порядку в умовах натовпу;
- механізми та основні складові маніпулювання масовою свідомістю;

- психологічні засади протидії маніпуляціям масовою свідомістю;

уміти:

- проілюструвати теоретичні положення конкретними прикладами масової стихійної поведінки;

- визначати специфіку та закономірності виникнення основних різновидів натовпу;

- проводити соціально-психологічний аналіз складу натовпу та основних етапів його розвитку,

- визначати критерії психологічної готовності правоохоронців до дій в умовах натовпу.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ДИСЦИПЛІНИ

Соціальні норми – елемент суспільного управління, засіб орієнтації поведінки особистості (соціальної групи) у конкретних соціальних умовах і, водночас, засіб контролю з боку суспільства за їх поведінкою. За допомогою соціальних норм здійснюється нормативна регуляція поведінки окремої людини чи соціальної групи (колективу).

Масові форми вияву активності – поведінка великих груп людей, що виникає внаслідок безпосередньої або опосередкованої психічної взаємодії між ними на основі загальних або схожих інтересів, має аналогічні зовнішні прояви і регулюється соціальними нормами лише частково або не регулюється зовсім.

Масові явища – такі, що охоплюють всю або більшу частину групи та впливають на всіх або більшу частину її членів. Вони можуть бути: мотиваційного характеру (групові цілі, потреби, інтереси, очікування, установки й ін.); пізнавального характеру (групова думка, погляди, переконання, сприйняття, забобони й ін.); емоційного характеру (групові настрої, почуття, переживання й ін.); поведінково-вольового характеру (групові дії, норми, звичаї, традиції, мода, смаки).

Натовп – велика група людей, зовнішньо і внутрішньо не організованих, об'єднаних лише прагненням до негайної дії.

Агресивний натовп – сукупність емоційно збуджених, агресивно налаштованих громадян; неорганізована спільність, що не виключає наявності в ній організованої групи (ядра), яке провокує й спрямовує індивідуальну агресивність присутніх.

Психологічна підготовка правоохоронців до дій при охороні громадського порядку – особливий вид професійної підготовки, що становить собою організований і систематичний процес, спрямований на формування і розвиток у працівників системи спеціальних вмінь, навичок, професійно значущих психологічних якостей, що забезпечують успішне подолання психологічних труднощів службової діяльності, а також правильне врахування її психологічних аспектів.

Маніпуляція – засіб психологічного впливу, спрямований на підсвідомість особи; здійснюється потай і має на меті зміну думок, спонукань і цілей людей у потрібному маніпуляторіві напрямку.

Маніпулювання (маніпулятивна поведінка) – такий спосіб організації відносин, коли один учасник прагне досягти своєї мети за рахунок іншого, причому таким чином, щоб останній не усвідомив, що його поведінка насправді зумовлена (провокована) ініціатором взаємодії.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план дисципліни

№ лекції	Назва теми	Кількість годин				
		Усього	Лекції	Семінари	Сам.роб.	Консультації
<i>Змістовий модуль 1.</i>						
1	ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ. СУТЬ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ.	5	2		2	1
2	ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ.	8	2	2	4	
3	МАСОВІ НАСТРОЇ : ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, СФЕРА ІСНУВАНЬ	8	2	2	4	
4	ПОНЯТТЯ МАСОВОГО ВПЛИВУ	4	2		2	
5	ТЕХНОЛОГІЇ МАСОВОГО ВПЛИВУ: ЗАСОБИ, МЕТОДИ ТА МЕХАНІЗМИ МАНІПУЛЯЦІЇ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ	4	2		2	
6	ПОНЯТТЯ НАТОВПУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ	6	2		4	
7	МЕХАНІЗМИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ	8	2	2	4	

	УТВОРЕННЯ НАТОВПУ. СЦЕНАРІЇ ЕВОЛЮЦІЇ НАТОВПУ.					
8	ВОЖАКИ НАТОВПУ ТА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ НАТОВПОМ.	8	2	2	4	
9	МАСОВА КОМУНІКАЦІЯ ТА ГРОМАДСЬКА ДУМКА.	7	2		4	1
10	ФЕНОМЕН ЧУТОК: ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА СПРИЯТЛИВІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ЧУТОК.	6	2	2	2	
11	МОДА ЯК МАСОВЕ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ.	6	2	2	2	
12	РЕКЛАМА ЯК СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ. ПСИХОЛОГІЯ РЕКЛАМИ	5	2		3	
13	РЕКЛАМНІ, ПОЛІТИКО- ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ФОРМИ СУБЛІМІНАЛЬНОГО ВПЛИВУ	6	2		4	
14	ПОНЯТТЯ КОНФЛІКТУ ТА КОНФЛІКТНОЇ МАСИ. ОСОБИСТІСНІ, ГРУПОВІ ТА МАСОВІ КОНФЛІКТИ. ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ	8	2	2	4	
	ВСЬОГО	90	28	14	45	3

ТЕМАТИКА ТА ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I

Лекція 1. ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ. СУТЬ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ - 2 год.

1. Поняття масової поведінки.
2. Основні ознаки масової поведінки.
3. Механізми формування та склад масової поведінки.
4. Особливості поведінки індивіда в масі.
5. Проблема масифікації особистості.

Лекція 2. ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ - 2 год.

1. Сутність масової свідомості.
2. Основні підходи до визначення поняття масової свідомості.
3. Основні характеристики масової свідомості.
4. Структура масової свідомості.
5. Механізми функціонування масової свідомості.

Лекція 3. МАСОВІ НАСТРОЇ : ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, СФЕРА ІСНУВАНЬ - 2 год.

1. Природа масових настроїв.
2. Основні особливості та функції масових настроїв.
3. Динаміка та основні етапи розвитку масових настроїв.

Лекція 4. ПОНЯТТЯ МАСОВОГО ВПЛИВУ - 2 год.

1. Масовий вплив як соціально-психологічний феномен.
2. Види, прийоми та засоби масового впливу.
3. Особливості впливу маси на особистість.
4. Особливості впливу окремої особистості на масу.

Лекція 5. ТЕХНОЛОГІЇ МАСОВОГО ВПЛИВУ: ЗАСОБИ, МЕТОДИ ТА МЕХАНІЗМИ МАНІПУЛЯЦІЇ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ - 2 год.

1. Технології масового впливу.
2. Методи та механізми масового впливу.
3. Поняття масової маніпуляції.
4. Різновиди та засоби маніпуляції масовою свідомістю.
5. Захисні механізми від маніпуляції.

Лекція 6. ПОНЯТТЯ НАТОВПУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ - 2 год.

1. Поняття натовпу у психології мас та його особливості.
2. Класифікація видів натовпу.
3. Психологічні властивості натовпу.
4. Психологічні особливості індивіда в натовпі.

Лекція 7. МЕХАНІЗМИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ УТВОРЕННЯ НАТОВПУ. СЦЕНАРІЇ ЕВОЛЮЦІЇ НАТОВПУ. - 2 год.

1. Основні механізми утворення натовпу.
2. Основні етапи формування натовпу.
3. Потенційні сценарії еволюції натовпу.
4. Прийоми управління та маніпуляції натовпом.

Лекція 8. ВОЖАКИ НАТОВПУ ТА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ НАТОВПОМ. - 2 год.

1. Роль та особливості впливу вождя натовпу.
2. Психологічні типи вождів натовпу.
3. Психологічні механізми управління натовпом.
4. Психологія мас і вождів на майданах.
5. Прийоми управління натовпом.

Лекція 9. МАСОВА КОМУНІКАЦІЯ ТА ГРОМАДСЬКА ДУМКА - 2 год.

1. Громадська думка як вияв масової свідомості суспільства.
2. Масова комунікація: проблема визначення, етапи розвитку.
3. Рівні, функції, структура масової комунікації.
4. Форми, формати, ефекти масової комунікації.
5. Види та ефекти масової комунікації.

Лекція 10. ФЕНОМЕН ЧУТОК: ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА СПРИЯТЛИВІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ЧУТОК - 2 год.

1. Чутки як соціально-психологічний феномен
2. Фактори виникнення чуток та їх класифікація
3. Особливості циркуляції чуток.
4. Фундаментальні та супутні чинники виникнення чуток.
5. Стійкість до чуток. Профілактика та оперативне усунення чуток.

Лекція 11. МОДА ЯК МАСОВЕ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ - 2 год.

1. Мода: визначення та наукові дефініції.

2. Природа, основні функції та механізми моди.
3. Мода як особливий вид соціально-психологічного впливу.
4. Особливості впливу моди на індивідуальну свідомість.
5. Особливості впливу моди на масову свідомість.

Лекція 12. РЕКЛАМА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ. ПСИХОЛОГІЯ РЕКЛАМИ - 2 год.

1. Реклама як соціально-економічне явище.
2. Шляхи та особливості впливу реклами на свідомість та поведінку.
3. Етапи створення рекламної концепції.
4. Аудиторія впливу реклами.

Лекція 13. РЕКЛАМНІ, ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ФОРМИ СУБЛІМІНАЛЬНОГО ВПЛИВУ - 2 год.

1. Політико-психологічні технології.
2. Поняття "чорного піару".
3. Сублімінальні форми впливу, особливості їх застосування.
4. Політична реклама: способи впливу, різновиди політ-реклами.
5. Суб'єкти виборчого процесу: визначення та дефініції.

Лекція 14. ПОНЯТТЯ КОНФЛІКТУ ТА КОНФЛІКТНОЇ МАСИ. ОСОБИСТІСНІ, ГРУПОВІ ТА МАСОВІ КОНФЛІКТИ. ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ. - 2 год.

1. Поняття конфлікту та конфліктної маси у психології мас.
2. Структура конфлікту.
3. Класифікація та особливості конфліктів. Види конфліктів.
4. Рівні конфліктів: особистісний, груповий, масовий.
5. Динаміка розвитку масового конфлікту.

6. Основні стратегії та методи розв'язання масових конфліктів. Особливості врегулювання масових конфліктів.

СЕМІНАРИ

Семінар 1-2. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ МАСИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО ФЕНОМЕНУ (4 год)

Доповідь на обрану тематику (автора):

1. Поняття "маси": франко-італійська наукова школа психології мас (Габріель Тард, Сципіон Сігеле, Гюстав Лебон)
2. Концепція несвідомого в психології мас (Зигмунд Фройд, Карл Гюстав Юнг)
3. Інтерпритація мас в теоріях Хосе Ортега-і-Гассета, Еріха Фрома, Вільгельма Паретто, Сержа Московічі.

Семінар 3. МЕХАНІЗМИ ТА МЕТОДИ ВПЛИВУ. СПОСОБИ ЗАХИСТУ ВІД ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ. - 2 год.

1. Вплив як специфічний феномен комунікативної взаємодії. Способи впливу на особистість у спілкуванні.

2. Вербальні та невербальні засоби спілкування. Правила вербального та невербального впливу на співрозмовника.

3. Мовленнєві прийоми створення атракції.

4. Технології та техніки масового впливу.

5. Способи підсилення, послаблення та захисту від впливу.

Семінар 4. ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІЛКУВАННЯ В СОЦІУМІ. - 2 год.

1. Поняття міжособистісної взаємодії у психологічній науці.

2. Роль та значення взаємодії в житті людини.
3. Моделі взаємодій.
4. Трансакційний аналіз моделей взаємодії за Еріком Берном.
5. Феномен спілкування як основна форма міжособистісної взаємодії.

Семінар 5. ПСИХОЛОГІЯ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ. - 2 год.

1. Поняття про масові комунікації.
2. Комунікатор. Аудиторія. Комунікативне повідомлення.
3. Засоби масової комунікації: радіо, телебачення, газетно-журнальна продукція, Інтернет.
4. Зворотний зв'язок джерела інформації з аудиторією як показник ефективності масової комунікації.
5. Ефекти масової комунікації. Ефект “ореола”. Ефект “бумеранга”.

Семінар 6. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МАСОВОГО ВПЛИВУ: ВПЛИВ ЧУТОК ТА СТЕРЕОТИПІВ НА ОСОБИСТІТЬ У СОЦІУМІ. - 2 год.

1. Гендерні стереотипи сучасності та їх вплив на соціум.
2. Чутки та їх різновиди: чутки-бажання, чутки-страшилки, агресивні чутки.
3. Джерела та умови виникнення чуток.
4. Циркуляція чуток: згладжування, загострення, адаптація.
5. Профілактичні заходи та активні контрзаходи як протидія чуткам.

Семінар 7. ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ МАСОВИХ КОНФЛІКТІВ. - 2 год.

1. Поведінка конфліктної особистості у масі.
2. Вплив маси на конфліктну особистість.

3. Масовий конфлікт як соціальне явище.
4. Причини та передумови виникнення масових конфліктів.
5. Шляхи розв'язання та попередження масових конфліктів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ МОДУЛЬНИХ РОБІТ, САМОСТІЙНИХ РОБІТ

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Опрацювання та конспект джерел.
2. Ессе на тему:
  1. Загальні механізми стихійної масової поведінки.
  2. Масова свідомість та свідомість мас: спільне та особливе.
  3. Психологічні механізми впливу на агресивний натовп.
  4. Зараження як механізм масової психології, його взаємодія з іншими механізмами.
  5. Позитивні та негативні аспекти впливу.
  6. Навіювання як механізм масової психології.
  7. Наслідування як механізм масової психології і наслідок зараження та навіювання.
  8. Теоретико-методологічні підходи до вивчення масових настроїв.
  9. Масові настрої та їх специфіка в ХХ ст.
  10. Індивідуальне і соціальне у природі масових настроїв.
  11. Політична реклама як вид комерційної реклами: суть, види, принципи організації, функції.
  12. Масові рухи: основні психологічні характеристики і джерела виникнення.
  13. Динаміка масових рухів.
  14. Політичні партії і рухи як прояв масової свідомості.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

15. Сутність, основні види та функції масової поведінки.
16. Сутність, значення та функції масової свідомості.
17. Основні види і функції масових настроїв.
18. Механізми впливу на масові настрої.
19. Мода як прояв масової психології.
20. Психологічні механізми і функції моди.
21. Чутки як феномен масової свідомості.
22. Джерела та умови виникнення чуток, особливості циркуляції.
23. Система масової комунікації: структура, особливості функціонування.
24. Засоби масової комунікації, їх вплив на психологію мас.
25. Ефекти масової комунікації.
26. Психологічні механізми і функції реклами.
27. PR як політична реклама.
28. Громадянська думка у сфері масових настроїв.
29. Політичні партії та масова свідомість.

ПРИКЛАДИ ТЕСТІВ ДО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Модуль 1

1. Масова свідомість – це...
  - a. свідоме перебування в масі
  - b. найбільш реальна форма практичного існування та втілення суспільної свідомості.
  - c. форма проявлення масової поведінки
  - d. вираження масовості в свідомості

2. До функцій масових настроїв можна віднести:
  - a. інтегративна
  - b. комунікація
  - c. політико-психологічна підготовка

d. керування народом

3. Процес включення індивіда у суспільство через оснащення його досвідом поколінь, закріпленим в культурі є:

- a. політичною соціалізацією;
- b. політичною культурою;
- c. політичною діяльністю;
- d. інше..

4. Поява соціальних цілей є:

- a. початковим;
- b. завершальним;
- c. проміжним етапом соціалізації.

5. Серед механізмів взаєморозуміння виділяють:

- a. емпатію;
- b. осмислення;
- c. згоду.

Модуль 2

1. До функціональних форм масової свідомості у сфері політики відносяться:

- a. когнітивний і мотиваційний блок;
- b. політичні знання, політичні вміння, політичні цінності, орієнтації, переконання, настановлення, оцінки.

2. Чинником прагнення до влади за А. Адлером є:

- a. сублімація лібідо;
- b. комплекс меншовартості;
- c. політична соціалізація.

3. Результатом політичної соціалізації є:

- a. політична активність, пасивність чи відчуження;
- b. формування політичної свідомості та політичної поведінки;
- c. політична діяльність;
- d. політична культура.

4. Психологічні компоненти політичного життя суспільства, що формуються у процесі соціалізації і проявляються в політичній свідомості та поведінці, це:

- a. предмет політичної діяльності;
- b. структура політичної свідомості;
- c. предмет політичної психології.

5. Основою для вирішення конфлікту є:

- a. компроміс;
- b. співробітництво;
- c. згода.

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль

Види поточного контролю обираються викладачем, який веде семінарські заняття, за погодженням з лектором та у відповідності з цією програмою. Видами поточного контролю можуть бути опитування, тестування, контрольні роботи, колоквіуми.

При поточному контролі під час семінарських занять оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований студентом у відповіді; активність при обговоренні питань семінарського заняття і систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань (казусів); експрес-контроль у формі тестів, письмових контрольних робіт, в т.ч. підсумкового модульного тестування; результати виконання індивідуальних завдань.

Оцінювання за формами контролю:

Присутність на занятті	0,5	0,5
Доповідь	1	1
Участь у дискусії	0,5	0,5
Ессе	2,5	2,5
Конспект джерел	2,5	2,5
Модульна контроль	5	5
Максимальний бал	20	20

Модульний контроль

Модульний контроль (сума балів за кожний змістовний модуль/ЗМ) проводиться на відповідному семінарському занятті після вивчення відповідного змістовного модуля (ЗМ1, ЗМ2). Підсумкова кількість балів за змістовні модулі визначається як сума балів за всіма формами поточного контролю плюс оцінка (бали) за модульне тестування.

У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 7, а у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 8 - 14. Обов'язковим для заліку є відпрацювання теоретичної та практичної частини курсу та захист самостійної роботи у формі реферативної доповіді.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум – 24 балів* для одержання заліку обов'язковим є відпрацювання теоретичної та практичної частини курсу та захист самостійної роботи у формі реферативної доповіді.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі МКР здійснюються у відповідності до „Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу” від 31 жовтня 2010 року.

При простому розрахунку отримаємо:

	Зміст овий модуль1	Зміст овий модуль2	Залік	Підсу мкова оцінка
<i>Мінімум</i>	12	12	36	60
<i>Максимум</i>	20	20	60	100

При цьому, кількість балів:

- **1-59** залік не зараховано, повторне складання;
- **60-100** залік зараховано.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття “маси” у філософії, соціології та соціальній психології.
2. Поняття масової поведінки у психологічній науці.
3. Основні підходи до визначення поняття "масова поведінка".
4. Теорія “мас” Г. Лебона.
5. Внесок Г. Тарда у розвиток теорії мас.
6. Концептуальні інтерпретації “маси” (Г. Блумер, Х. Ортега-і-Гассет. Ф. Юнгер, Г. Зіммель, М. Вебер, Е. Ледерер, Х. Арндт та ін.).
7. З. Фрейд про масову свідомість.
8. Поняття про масову свідомість.
9. Змістовий підхід до трактування масової свідомості.
10. Структурний підхід до вивчення масової свідомості.
11. Масова поведінка як діяльнісний прояв масової свідомості.
12. Основні властивості масової свідомості.
13. Формування і функціонування масової свідомості.
14. Типології масової свідомості.
15. Поняття масових настроїв.
16. Основні передумови формування масових настроїв.
17. Основні види мас.
18. Загальні механізми стихійної поведінки.
19. Поняття про “циркулярну реакцію” як механізм стихійної поведінки.
20. Етапи циркулярної реакції.
21. Поняття “емоційного кружляння”.

22. Суб'єкти стихійної поведінки.
23. Поняття про натовп.
24. Типологія натовпу. Поняття про випадковий, експресивний, конвенційний, діючий натовпи.
25. Психологічні фактори існування натовпу.
26. Масова агресія як форма стихійної поведінки, умови її виникнення.
27. Механізми впливу на агресивний натовп.
28. Зараження як механізм психології масової поведінки.
29. Навіювання як механізм масової психології.
30. Наслідування як механізм масової поведінки.
31. Маніпуляція свідомістю.
32. Мішені маніпулювання.
33. Психологічний захист особистості від маніпуляції.
34. Форми захисту від маніпуляції.
35. Взаємодія основних механізмів масової психології.
36. Природа масових політичних настроїв.
37. Об'єктивні та суб'єктивні фактори розвитку масових політичних настроїв.
38. Механізми впливу на масові настрої.
39. Прогнозування масових настроїв.
40. Мода як психологічний феномен.
41. Психологічні механізми моди.
42. Мода як масове наслідування.
43. Конформізм як фактор модності.
44. Соціально-психологічні функції моди.
45. Основні елементи поширення моди.
46. "Модник" як людський тип, що забезпечує функціонування основних етапів поширення моди.
47. Чутки та їх різновиди.
48. Джерела та умови виникнення чуток.

49. Циркуляція чуток: згладжування, загострення, адаптація.
50. Профілактичні заходи та активні контрзаходи як протидія чуткам.
51. Плітки як різновид чуток.
52. Поняття про масові комунікації.
53. Соціальні функції масової комунікації за Б. Грушиним.
54. Стратегічні функції масової комунікації за Д. Ольшанським.
55. Модель системи масової комунікації за Г. Лассуеллем.
56. Поняття про засоби масової комунікації.
57. Зворотний зв'язок джерела інформації з аудиторією як показник ефективності масової комунікації.
58. Ефекти масової комунікації.
59. Масові функції реклами.
60. Психологічні механізми рекламного впливу.
61. Навіювання в рекламі та його види.
62. Зараження в рекламі.
63. Наслідування як результат рекламного впливу.
64. Політична реклама як вид комерційної реклами.
65. PR як політична реклама.
66. Етика і технологія відносин із засобами масової інформації.
67. Поняття про масові рухи та їх основні характеристики.
68. Джерела виникнення масових рухів.
69. Мотиви участі у масових рухах: емоційно-афективна мотивація, ціннісно-раціональна мотивація, традиційні цілі.
70. Умови і етапи розвитку масових рухів.
71. Революційні рухи.
72. Реформаторські рухи.
73. Експресивні рухи.
74. Політичні партії як специфічний вид масових рухів.
75. Політичні маніпуляції.
76. Типи політичних маніпуляторів.

77. Поняття масових конфліктів.
78. Основні форми масових конфліктів.
79. Поняття бунту та революції.
80. Шляхи попередження масових конфліктів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Горбатов Д. С. Психология слухов и сплетен / Д. С. Горбатов. – М. : Речь, 2013. – 240 с.
2. Красовский Ю. Д. Организационное поведение : [учеб. для студентов вузов] / Красовский Ю. Д. – М. : ЮНИТИ, 2012. – 486 с.
3. Лайнбардже П. М. Психологическая война. Теория и практика массового сознания / П. М. Лайнбардже. – М. : Центрполиграф, 2013. – 445 с.
4. Лилль В. Портрет массового сознания / В. Лилль. – Независимая газета, 17.05.2013 г.
5. Лобанов А. П. Когнитивная психология : [учеб. для студентов вузов] / Лобанов А.П. – Минск : Новое знание, 2014. – 376 с.
6. Ольшанский Д. В. Психология масс / Ольшанский Д. В. – С.-Пб. : Питер, 2002. – 368 с.
7. Ортега-и-Гассет Х. Восстание мас / Х. Ортега-и-Гассет // Вопросы философии. – 1989. - № 3,4.
8. Почебут Л. Г. Социальные общности: психология толпы, социума, этноса / Почебут Л. Г. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2005. – 285 с.
9. Хевеши М.А. Толпа, массы, политика: Ист.-филос. очерк. М. 2001
10. Шейнов В. П. Психология лидерства и власти / Шейнов В. П. – М.: Ось-89, 2008. – 604 с.

11. Юридична психологія: підручник / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – Вид. 2-е, доопр. та доп. – К.: КНТ, 2008. – 352 с.

Додаткова література:

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди: Психология человеческих отношений. Люди, которые играют в игры: Психология человеческой судьбы: Пер. с англ. - СПб., 1995.

2. Бодалев В.А. Восприятие и понимание человека человеком. - М., 1982.

3. Гуревич П.С. Психология : [учеб. для бакалавров] / Гуревич П. С. – М. : Юрайт, 2012. – 607 с.

4. Лебон Г. Психология народов и масс. — СПб., 1896.

5. Московичи С. Век толп: Исторический трактат по психологии масс / Серж Московичи ; [пер. с фр. Т. П. Емельянова]. – М.: Центр психологии и психотерапии, 1998. – 480 с.

6. Нуркова В. В. Психология : [учеб. для бакалавров] / В. В. Нуркова, Н. Б. Березанская. – М. : Юрайт, 2012. – 575 с.

7. Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л. І. Казміренко. – Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2011. – 136 с.

8. Психология масс: хрестоматия / [ред.-сост., предисл. Д. Я. Райгородский]. – Самара : БАХРАХ-М, 2010. – 591 с.

9. Психологічні детермінанти вчинення вандалізму неповнолітніми / Юсупов В. В., Александров Д. О., Казміренко Л. І. та ін. : метод. рек. – К.: НАВС, 2012. – 56 с.

10. Райх В. Психология масс и фашизм / Вильгельм Райх ; [пер. с нем. Ю. М. Донец]. – М.: АСТ, 2004. – 539 с.

11. Ричков М. О. Суспільство : [соціальний організм, простір, етнос] / М. О. Ричков. – К. : НТУ, 2005. – 188 с.

12. Роджерс Ф.Дж. ШМ. Взгляд изнутри. Человек, фирма, маркетинг: Пер. с англ. - М., 1990.
13. Семечкин Н. И. Психология социальных групп : [учеб. пособие] / Семечкин Н. И. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2011. – 287 с.
14. Сигеле С. Преступная толпа : опыт коллективной психологии / Сигеле Сципион. – М. : Акад. проект, 2011. – 124 с.
15. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» / Зигмунд Фрейд. – М : АСТ, 2004. – 189 с.
16. Хренов Н. А. Публика в истории культуры. Феномен публики в ракурсе психологии масс / Хренов Н. А. – М. : Аграф, 2007. – 495 с.
17. Чалдіні Р. Психологія впливу. – К., 2006.
18. Чмут Т.К. Культура спілкування: Навч. посіб. - Хмельницький, 1999.
19. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – Вид. 3-є, доопр. та доп. – К.: КНТ, 2008. – 152 с.
20. Юридична психологія: практикум / за заг. ред. Л. І. Казміренко. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 190 с.
21. Якубіна В. Л. Основні тенденції концептуалізації феномену мас в сучасній соціальній філософії: дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Якубіна Валентина Леонідівна. – К., 2008. – 266 с.